

Катерина ПАСТУХ¹

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Соціально-економічні проблеми регіонального розвитку в Україні обумовлюють потребу приділення уваги механізмам державної регіональної соціально-економічної політики. Дослідженню механізмів державної регіональної соціально-економічної політики приділяють особливу увагу сучасні вчені в галузі публічного управління. Однак недостатньо дослідженими залишаються питання стосовно удосконалення механізмів державної регіональної соціально-економічної політики. Досліджено теоретичні засади державної регіональної соціально-економічної політики, її механізми та визначено напрями їх удосконалення. Зазначено, що в сучасних умовах здійснюється діяльність держави в соціально-економічній сфері на регіональному рівні для стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціонального використання ресурсів, забезпечення достатньо високого рівня життя населення, екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства. Соціально-економічні перетворення, що відбулися за останні роки в Україні, вказують на необхідність удосконалення механізмів державної регіональної соціально-економічної політики. Відсутність взаємопов'язаної нормативно-правової бази, за допомогою якої держава послідовно здійснювала б вплив на регіональний соціально-економічний розвиток, недосконалість організаційного, економічного та інформаційного забезпечення здійснення державної регіональної соціально-економічної

¹ кандидатка наук з державного управління, доцентка кафедри менеджменту і публічного адміністрування, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, ekaterina-pastukh@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-2740-0453>.

політики в Україні зумовлює побудову комплексного механізму державної регіональної соціально-економічної політики, який повинен спрямовуватися на забезпечення досягнення мети такої політики, сприяти підвищенню її ефективності. Особливої уваги в умовах сучасних глобальних викликів потребує приділення уваги стратегічному підходу до державної регіональної соціально-економічної політики в Україні.

Ключові слова: державна регіональна соціально-економічна політика, формування та реалізація державної регіональної економічної політики, механізми державної регіональної соціально-економічної політики.

В Україні наразі приділяється увага здійсненню державної регіональної соціально-економічної політики (далі — ДРСЕП). Однак, незважаючи на це, набувають актуальності проблеми як економічного, так і соціального регіонального розвитку, що вказує на доцільність пошуку нових підходів до здійснення ДРСЕП в Україні. Поява низки глобальних викликів, виникнення різних актуальних і важливих соціальних і економічних проблем регіонального розвитку вказують на необхідність вдосконалення наявних механізмів ДРСЕП в Україні.

Механізмам ДРСЕП в Україні приділяється значна увага науковців у сфері публічного управління. Механізми ДРСЕП в Україні досліджували такі вчені, як: О. Бобровська, І. Дунаєв, М. Латинін, С. Майстро [1; 2] та інші. Але поряд з цим особливої актуальності набуває удосконалення механізмів ДРСЕП в Україні.

Необхідність дослідження зумовлює недостатня обґрунтованість теоретичних засад ДРСЕП, напрямів удосконалення її механізмів в умовах сучасних викликів.

Мета статті — дослідження теоретичних засад ДРСЕП в Україні, її механізмів та визначення напрямів їх удосконалення.

Однією із заporук ефективної реалізації ДРСЕП в Україні є забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. ДРСЕП має відповідати сучасним викликам та здійснюватися, насамперед, на основі впровадження стратегічних підходів.

Особливої актуальності сьогодні в Україні набувають проблеми соціально-економічного регіонального розвитку, що вказує на доцільність пошуку нових підходів до механізмів ДРСЕП. Управлінська практика свідчить про те, що в умовах сьогодення соціально-економічний регіональний розвиток в Україні потребує змін, що викликано суперечностями в його забезпеченні.

У сучасних умовах Україна та інші країни світу проводять ДРСЕП, необхідність здійснення якої зумовлена, насамперед, значною диференціацією соціально-економічного регіонального розвитку. Саме тому формування та ефективна реалізація такої політики постає одними із головних завдань органів влади, яке забезпечується за допомогою певних механізмів, спрямованих на досягнення визначеної мети.

На сьогодні важливість здійснення ДРСЄП не викликає сумнівів. Це пов'язано, насамперед, з глобальними викликами, новими сучасними соціально-економічними проблемами розвитку регіонів, які потребують першочергового вирішення.

Розкриттю сутності ДРСЄП має передувати розгляд складників, що входять до цього поняття.

Так, наприклад, поняття «політика» науковці трактують по-різному. Його розглядають як діяльність, мистецтво і науку. Контексту дослідження ДРСЄП найбільше відповідає визначення політики як «діяльності». Ураховуючи те, що цілеспрямованість політики є дуже важливою її ознакою, сутність терміна «політика» може бути визначено як цілеспрямовану діяльність суб'єкта в певній сфері життя для досягнення поставленої мети.

Надаючи визначення ДРСЄП, треба враховувати трактування поняття «регіон» як території Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя, «регіонального розвитку» — як процесу економічних, соціальних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах.

Ураховуючи трактування вченими ДРСЄП, визначимо її як діяльність держави в соціально-економічній сфері на регіональному рівні для забезпечення достатньо високого рівня життя населення, стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціонального використання ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства.

За своєю суттю, ДРСЄП є діяльністю держави в соціально-економічній сфері на регіональному рівні, спрямована на вирішення визначених завдань задля забезпечення стратегічної мети [3].

В умовах сьогодення все більшої актуальності набуває формування та реалізація ДРСЄП, для здійснення чого важливим є розроблення механізмів.

Провідну роль у формуванні та реалізації ДРСЄП відіграють органи державної виконавчої влади. Це обґрунтовується встановленням ними мети, завдань, пріоритетів, визначенням ресурсів, розробленням контуру механізму реалізації, нормативно-правових документів, а також їхнім прийняттям, створенням умов для регіонального розвитку, підтримкою балансу інтересів територій.

Функціонально важливим джерелом ДРСЄП є регіональний рівень. Процеси формування та реалізації такої політики відбуваються з урахуванням особливостей розвитку територій. Слід відмітити, що формування та реалізація ДРСЄП в Україні здійснюється через нормативно-правовий, організаційний, економічний, інформаційний та соціальний механізми.

У сучасних програмних документах, засобах масової інформації, наукових працях наголошується про недостатню ефективність механізмів ДРСЄП в Україні. Отже, актуальною проблемою, є необхідність удосконалення механізмів ДРСЄП.

Здійснення ДРСЄП в Україні, яке спрямоване на досягнення мети, вирішення проблем, реалізацію завдань та заходів, відбувається згідно з нормативно-правовою базою, у якій визначено засадничі принципи, мету

та напрями діяльності органів державної влади в соціально-економічній сфері, а також ті органи, що втілюють зазначені напрями. Нормативно-правовий механізм ДРСЕП України визначає взаємовідносини держави та її регіонів, організаційні структури управління формуванням та реалізацією ДРСЕП.

Стосовно організаційного механізму ДРСЕП. В Україні здійснення ДРСЕП забезпечують президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, регіональні органи місцевого самоврядування. Організаційний механізм ДРСЕП включає сукупність адміністративно-організаційних засобів, що визначають порядок здійснення і структуру ДРСЕП досягнення мети.

Економічний механізм ДРСЕП містить сукупність фінансово-економічних засобів та важелів для досягнення мети. Такий механізм включає бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку; прогнозування, програмування; економічне стимулювання створення, функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, територій пріоритетного розвитку; державну підтримку розвитку транскордонного співробітництва; субсидії; дотації; компенсації; пільги.

В основі інформаційного механізму ДРСЕП — інформаційне забезпечення етапів здійснення такої політики, до яких відносять ініціювання, формування, реалізацію, оцінювання.

Початком ДРСЕП є ініціювання такої політики, що відбувається після визначення проблем, що існують на регіональному рівні. Ці проблеми, а також відповідні завдання, визначаються після здійснення аналізу регіонального рівня соціально-економічного розвитку. Другою стадією є формування ДРСЕП, а саме: розроблення та легітимація ДРСЕП. На цій стадії визначаються завдання, основні напрями, заходи з їхньої реалізації, контур механізму реалізації ДРСЕП, здійснюється погодження та затвердження нормативно-правових документів. Наступною стадією є реалізація ДРСЕП. На цій стадії здійснюється реалізація нормативно-правових актів, програм розвитку та заходів Уряду, під час чого відбувається визначення необхідних впливів, їхнє узгодження, затвердження і застосування. Далі шляхом здійснення моніторингу проводиться контроль над виконанням ДРСЕП. Четвертою стадією є оцінювання, коригування ДРСЕП [3].

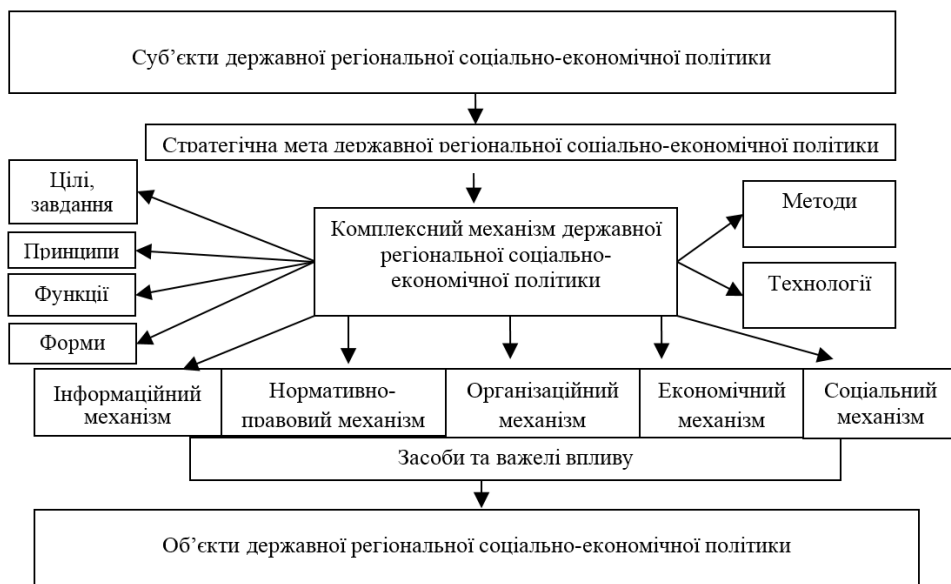
Щодо соціального механізму ДРСЕП, то він забезпечує формування системи взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості в процесі здійснення ДРСЕП.

Аналіз сучасного стану функціонування механізмів ДРСЕП дозволив визначити основні недоліки забезпечення ДРСЕП, до яких віднесено недосконалість нормативно-правового забезпечення; відсутність системного підходу до організаційного, інформаційного забезпечення ДРСЕП. Зазначене потребує додаткового визначення напрямів удосконалення механізмів ДРСЕП в Україні, під час чого повинні бути враховані завдання сталого розвитку України, які є орієнтирами для здійснення ДРСЕП. Отже, незважаючи на наявне забезпечення ДРСЕП в Україні, все ще зберігається

низький рівень соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, збільшується міжрегіональна диференціація. Соціально-економічна ситуація в регіонах України характеризується різними проблемами, на вирішення яких і має бути спрямовано ДРСЕП.

Відсутність взаємопов'язаної нормативно-правової бази, за допомогою якої держава послідовно здійснювала б вплив на регіональний соціально-економічний розвиток, недосконалість організаційного, інформаційного та економічного забезпечення здійснення ДРСЕП в Україні зумовлює побудову комплексного механізму ДРСЕП (рис. 1).

Рис. 1. Структура комплексного механізму державної регіональної соціально-економічної політики

В Україні такий механізм повинен не тільки спрямовуватися на забезпечення досягнення цілей такої політики, а й сприяти підвищенню її ефективності завдяки забезпеченню функціонування суб'єктів ДРСЕП.

Соціальна політика в державі є орієнтиром і стимулом соціального ринкового господарства, бо успішно проведена економічна політика є головною умовою для здійснення соціальної політики; а успішно реалізована соціальна політика включає соціальні механізми в реалізацію економічної політики. Робота ринкового механізму, зростання ефективності виробництва сприяє підвищенню рівня життя населення, а також забезпеченню його зайнятості. Соціальна орієнтація економіки виражається, насамперед, у задоволенні соціальних потреб населення, соціальному перерозподілі доходів, акумуляції засобів для надання допомоги малозабезпеченим особам і соціальних гарантій населенню [1].

Актуальним постає визначення пріоритетних напрямів удосконалення державної регіональної політики в економічній сфері; створення

умов й усунення внутрішніх та запобігання зовнішнім загрозам економічному розвитку країни, у тому числі регіонів та територіальних громад; удосконалення прогностичних та програмних документів щодо економічного розвитку [4].

Особливої уваги в умовах сучасних глобальних викликів потребує приділення уваги стратегічному підходу до ДРСЕП. В Україні розроблюються документи стратегічного управління та планування. Готуються та реалізуються Державна стратегія регіонального розвитку України, регіональні стратегії розвитку, програми і проекти з метою реалізації стратегій розвитку територій і громад. Здійснюється формування та реалізація державних програмних документів щодо регіонального розвитку в Україні. Існує певний порядок розробки, схвалення та реалізації регіональних цільових програм, прогностичних документів в Україні. Впроваджуються технології стратегічного управління, формується система стратегічних мети і завдань, здійснюється просторове планування розвитку громад та територій в Україні. Однак поряд з цим система стратегічного управління, управління процесом реалізації стратегій розвитку територій і громад в Україні, управління змінами у соціально-економічних системах потребують удосконалення. Перш за все повинно бути приділено увагу системному аналізу, стратегічним рішенням, участі громадськості у стратегічному плануванні, моніторингу й оцінюванні ДРСЕП в Україні.

Досліджено теоретичні засади ДРСЕП в Україні, її механізми та визначено напрями їх удосконалення. Зазначено, що в сучасних умовах здійснюється діяльність держави в соціально-економічній сфері на регіональному рівні для стимулювання ефективного розвитку продуктивних сил регіонів, раціонального використання ресурсів, забезпечення достатньо високого рівня життя населення, екологічної безпеки та вдосконалення територіальної організації суспільства. Соціально-економічні перетворення, що відбулися за останні роки в Україні, вказують на необхідність удосконалення наявних механізмів ДРСЕП. Відсутність взаємопов'язаної нормативно-правової бази, за допомогою якої держава послідовно здійснювала б вплив на регіональний соціально-економічний розвиток, недосконалість організаційного, економічного та інформаційного забезпечення здійснення ДРСЕП в Україні зумовлює побудову комплексного механізму ДРСЕП, який має спрямовуватися на забезпечення досягнення мети такої політики, сприяти підвищенню її ефективності. Особливої уваги в умовах сучасних глобальних викликів потребує приділення уваги стратегічному підходу до ДРСЕП в Україні.

Список використаних джерел

1. Державна економічна політика регіонального розвитку / за заг. ред. М. А. Латиніна, В. Б. Родченка. Харків : Вид-во ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 420 с.
2. Державна економічна політика регіонального розвитку / за заг. ред. М. А. Латиніна. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2017. 420 с.
3. *Пастух К. В.* Механізми реалізації державної регіональної економічної політики в Україні. Автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2016. 23 с.

4. *Latynin M., Pastukh K., Tarasenko D., Shevchenko S., Munko A.* Public administration in the economic sphere in Ukraine: strategic approach. *Estudios de Economía Aplicada*. 2021. Vol. 39. № 5. URL : <https://bit.ly/38zuIO0>.

Надійшла до редакції 29.11.2021

Kateryna PASTUKH

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Mechanisms of State Regional Socio-Economic Policy in Ukraine

Socio-economic problems of regional development in Ukraine necessitate attention to the mechanisms of state regional socio-economic policy. Modern scholars in the field of public administration pay special attention to the study of the mechanisms of state regional socio-economic policy. However, the issues of improving the mechanisms of the state regional socio-economic policy remain insufficiently researched. Theoretical principles of the state regional social and economic policy, its mechanisms and directions of their improvement are investigated. It is noted that in modern conditions the state is engaged in socio-economic sphere at the regional level to stimulate effective development of productive forces of regions, rational use of resources, ensuring a high standard of living, environmental security and improving the territorial organization of society. Socio-economic transformations that have taken place in recent years in Ukraine indicate the need to improve the mechanisms of state regional socio-economic policy. Lack of interconnected regulatory framework through which the state would consistently influence regional socio-economic development, imperfection of organizational, economic and information support of state regional socio-economic policy in Ukraine leads to the construction of a comprehensive mechanism of state regional socio-economic policy, which should be aimed at ensuring the achievement of the objectives of such a policy, to increase its effectiveness. In the context of modern global challenges, special attention should be paid to the strategic approach to the state regional socio-economic policy in Ukraine.

Keywords: *state regional socio-economic policy, formation and implementation of state regional socio-economic policy, mechanisms of state regional socio-economic policy.*